

վարդավառի տօն փոխուելէն վերջն ալ հոն մնաց, և ինչուան ութերորդ դարուն մէջ կըլիշուի որ ամէն քաղքը ներէ հայեր իրենց կաթողիկոսովը հոն կերթային այլակերպութեան տօնը տօնելու :

Սրիշ արեւելոց մէջ ալ ինչուան հիմա վարդը իր հին պատիւը պահած է, ինչպէս իրենց երգերէն ալ կիմացուի : Բըւմտեանք ալ անոնցմէ վար չեն մնացեր . և որովհետեւ ամէն ազնիւ բան խորհրդաւոր ալ կըսեպուի, (Յոյք խորհրդոց չաստուածոյն նուիրեր էին վարդը . ասանկ ալ ատենով հիւսիսային ազգաց մէջ սովորուի է եղեր որ մեծ հարկիքներու մէջ վարդ մը կըդնեն եղեր մէջտեղը, իմացընելու համար թէ հոս տեղի խօսակցութիւնները հոս պիտի մնան : Հին հռոմայեցիք՝ որ կայսերաց ատեն զեղիութիւնը արուեստ մը դարձուցեր էին՝ շատ հոգով կըդարմանէին վարդը, ու ատենէ դուրս ալ կըհասցընէին որ ամէն տօնի ատեն վարդ գտնուի : Հռոմայ պապերն ալ մեծասաներորդ դարէն ՚ի վեր սովորութիւն ըրեր են ոսկիէ վարդենի մը օրհնելու, ու մեծ մարդկանց ընծայ խաւրելու, որ շատ պատիւ է ընդունողին : Հիմակուան սրբազան պապը քանի մը տարի առաջ ասանկ վարդ մը խրկեց Սենետիկ քաղքին ընծայ :

Սեծն Սարդոս ասկէ հազար տարի առաջ հրաման հաներ է վարդենիները մշակելու և լաւ հոգալու . անկէ շատ վերջն ալ սովորութիւն էր որ Վաղղիայի թագաւորազունները գարնան մէջ ատենակալներուն վարդ կընծայէին, ատենաներն ալ վարդով կըզարդարուէին :

Եթիւ բանաստեղծներէ զատ շատ բնախօսներ ալ մասնաւոր գրուածքներ թողուցեր են վարդի վրայ, որոնք յիշելը երկայն կըլլայ . աս բանաստեղծները և զուարճախօսները շատ նմանութիւններ կուտան վարդին և իր զանազան վիճակին, ինչպէս շնորհք,

լուութիւն, առաքինութիւն, կեանք, մանկութիւն, և այլն : Հոս յիշենք միայն ան գեղեցիկ տապանագիրը որ Սալէրպ բանաստեղծը տղու մը գերեզմանի վրայ գրեր է .

Էտես զարե աշխարհիս
Որոյ բարիք ընդ հուպ փոխին ՚ի չարիս .
Վարդ էր, եհատ փոյթ ըզվարդին տապարէս,
Եւ գերիկուն իւր չետես :

Եւ տապանագիրը նոր իմաստ մըն ալ կուտայ մեզի, թէ վարդը ամէն հանդէսի մէջ մտնելով, իր թերթերուն վրայ գրած՝ շնորհքի և ունայնութեան խրատներ տալէն վերջը, շատ հեղ գերեզմանի մը գլուխ տընկուած կըլլայ, ու կարթնցընէ մըտքերնու մէջ մեռնողին կարճ կեանքը, տնկողին գութը, ու չանցնելու գարունի մը փափաքելի յիշատակը :

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐՈՐԴՈՐԹԻՒՆ

() Գոստոս ահառն մէջ երկրագործին ու պարտիպանին ընելիք :

ԵՄԱՌՈՒՆ Երկրորդ ամիսն է օգոստոսը . և թէպէտ հիմա արեւը վար իջած կըլլայ, բայց շատ անգամ սառտիկ տաք կընէ աս ամսուս մէջ, մանաւանդ երբոր երկինքը պարզ ըլլայ ու անձրեւ ալ չգայ : Բըւմտիքները հընձելէն ետքը պէտք է ան արտերուն մէջ աղբ, կիր, մոխիր ու կաւիճ խառնել . վերջապէս անանկ պատրաստել արտերը որ մէջը կարենայ ցանուիլ այլևայլ ընդեղէններ : Ստաւին հունտը թէ որ առնել կուզես՝ պէտք է թողուս որ աղէկ մը հասուննայ ու չորնայ . իսկ եթէ թերերը կուզես առնել կտաւի համար, ան ատեն պէտք է տերեւները դեղնիլ սկսելուն պէս հնձես . թէ որ կուզես որ թերերը շատ բարակ ըլլան, պէտք է ծա-

զիկ տալէն տաանըհինգ օր ետքը կըտրես : Իսկէ ետքը ծառերը գետնէն հիւթ չեն ծծեր ինչուան որ նորէն առատ անձրև մը չգայ . ասոր համար ան երկիրներն որ ջրերնինքիչ է՝ պէտք է հիմա հորի պէս փոսեր բանալ որ եկած ջուրը անոնց մէջ ժողվի , հարկաւոր ատեն գործածելու համար : Թվենիի , ձիթենիի և ուրիշ պտղատու ծառերու քովերն ալ քիչ մը պէտք է փորել որ անձրևի ջուրը հոն ժողվի . ձմեռը այրելու փայտերը ու տախտակ շինելու ծառերը հիմա կտրելու ու կտրելու է : Երբոր օդը կամաց կամաց կըսկսի զովանալ՝ պէտք է որթին աւելորդ տերևները քաղել որ խաղողը դիւրաւ հասուննայ . նոր տընկած որթերուն հողն ալ մէյմը կակըղցընելու է : Եւ որովհետեւ ասկէ ետքը ծառերը ալ չեն մեծնար , կրնաս անոնց տերևներն ալ փրցընել որ ձմեռուան մէջ եզներուն ու ոչխարներուն տաս : Կովերը պէտք է առաւօտը կանուխ դուրս հանել , ու տաք նալուն պէս ներս քաշել . ասկէ ետքը պէտք չէ անոնց թարմ խոտ ու յարդ տալ , հապա աւելի չոր խոտ , բայց ջրերնին պէտք է որ միշտ մաքուր ու զով ըլլայ :

Կապարին՝ ծաղկըները առաւօտը կանուխ ժողվելու է , ետքը ծածքի տակ չորցընելու է , ու բարակ աղով աղտելէն ետեւ նորէն չորցընելու ու զօրաւոր քացախով հողէ կամ ապակիէ ամանի մը մէջ կոխելու է :

Երբիկ մեծցընողը աս ամսուս կիսուն պէտք է նորէն տնկէ գետնէն հանած ու բաժնած կաղաբոյսերը . տաշտաթաշ ըրած մեխակներուն երկու օրը մէյմը առատ ջուր տալու է որ արմատնին շատ ու շուտ մեծնայ . ուրիշ բոյսերուն ալ միշտ երկու օրը մէյմը ջուր տալու է . իսկ հաստ բոյսերը , ինչպէս յասմիկն ու վարդը , ամէն օր ջրելու է : Պարտէզներուն հողերը երբեմն խառնելու է որ արեւուն տաքութիւնը մոխիր չդառնան :

1 Գեղերէ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սոֆուէլ Հահնէման¹ :

Ինչպէս ամսուն , քի յուլիսի 12ին վախճանեցաւ փարիզի մէջ Սամուէլ Հահնէման ըսուած երեւելի բժիշկը : Իրեն անունը բոլոր Եւրոպա հռչակուած էր աս տարիներս՝ իր հնարած նոր տեսակ բժշկութեանը համար որ «*Լիանաթոթոթիւն կամ նիանաթոթիւն*» կըսուի : Հիմա որ ինքը մեռաւ , իր գիւտը երկար ատեն չմնայ ալնէ՝ ան գիւտին պատճառաւ եղած ու գըրուած վէճերն ու գրքերը անշուշտ կըմնան , և մեր դարուս երեւելի փոփոխութեանց կարգը կանցնին . անոր համար մենք հոս համառօտ կերպով մը դնենք իր վարքը , և իր գիւտին ստորագրութիւնը :

Սամուէլ Հահնէման ծնաւ 1755 ին Սաքսոնիայի Սայսէն քաղաքը . իր հայրը պատկերահան ըլլալով նոյն քաղքին յախճապակիի գործատանը մէջ՝ առջի բերան շատ ետեւէ եղաւ որ տղան ալ արհեստի հետ ըլլայ ու ստակ վաստըկի . բայց տղան բնութիւն խիստ ուսումնասէր ըլլալով՝ խելքը միտքը կարդալու տուաւ , այնչափ որ ան պատճառաւ հիւսնդութիւն ալ եկաւ վրան : Ի՞նչ մը ժամանակ հանգչելէն ետքը նորէն ուսմունքը ձեռք առաւ , ու իր կարգէ դուրս տաղանդովը շատ քառաջ գնաց թէ գիտութեանց մէջ և թէ լատին՝ յոյն և եբրայական լեզուներուն մէջ . բայց միանգամայն իմացուեցաւ թէ ինքը ամէն բանէն աւելի բնական պատմութեան յարմարութիւն ու

1 Hahnemann.

2 Եւրոպայիք Omeopatia կամ Homéopathie կըսեն , որ յունական բառ է Oμοιοπαθεια , քիմիա նախընթաց :